

Generációk együttélése

Pécsi Székesegyház, 2011. július 24. 17:00

Korpics Márta – Béres István (Házás Hétvége)

Lukács Vilmosné, Éva (Házás Hétvége)

Wigand István plébános

Az előadás során a gyermekkori, majd az ifjú házaspár emlékeire, végül a jelenlegi családi helyzetükre reflektáltak az előadók, a Béres házaspár és Lukács Éva. (Jelen dokumentumban ezeket a tanúságtételeket olvashatjuk.)

A visszaemlékezések keretében Wigand István atyának a bevezető és összefoglaló gondolatait hallgathattuk meg, melyek az Egyháznak a családra, a generációk egymás mellett élésére, az idős családtagok belüli helyzetére vonatkozó dokumentumain alapultak.

(Illusztrációink a Flickr képmegosztóból származnak.)

B. I.

Nyár van. Lassuló idő. Felidéződik bennem az a szép, napsütéses délelőtt, amikor kisgyerekként anyai dédnagyapám mellett ülök a tehén vontatta szekéren (a lovait már rég elvették, csak ezt az egy állatot tartja még), és szülőfalumból kifelé haladunk a zötyögős úton, hogy szénát hozzunk haza. Dédapám váratlanul megállítja a tehenet, leszáll a bakról, lehajol, felvesz egy csavart a porból, zsebre teszi, visszaszáll és folytatjuk utunkat. (Halála után majd egy nagy fióknyi, mindenféle ilyen „valamire még jó lehet” tárgyat találunk a szerszámoskamrában.)

Vagy az a másik nyári nap, amikor a heves zivatar gombaszédés közben lepottorgott meg apai nagyapámmal, és a cipőmet levetve, a meleg vízű pocsolyákat ki sem kerülve, lépdelek mellette a régi, használaton kívüli 6-os főúton. Ő folyamatosan, vidáman szóval tart, hogy ne érzékeljem a helyzet nehézségét és problematikus voltát, és ne essek kétségbe.

Mindkét emlék – melyek mára már eléggé elhomályosultak – két ember (egy fiatal meg egy öreg) egymásra és a világra figyelését jelenti ma nekem. Apró gesztusokra próbálok figyelni, ezekből rakom össze mindazt, amit a másik ember számomra *akkor* jelentett, és amit *ma* jelent.

Azért jó együtt lenni valakivel, mert a másik ember olyat tud nekem adni, amiben én hiányt szenvedek. Gyerekként is szerettem az idősebbek közt lenni, mert érdekeltek és szórakoztattak azok a történetek, amelyeket tőlük hallhattam. Némelyiket még ma is fel tudom idézni. Ezek a történetek egy másik világot villantottak fel nekem, mint amelyben akkor, a 60-as, 70-es években élhettem. Egy olyan múlt tárult fel, amely nem volt idealizálva, és nem is kellett már idealizálni. A múltból lehetett otthon, az ajtók mögött őszintén beszélni. Ebbe az őszinte beszédbe – ezt felnőttként már látom – nem mindig tartoztak bele az emberi esendőség eredményeként megjelenő mindennapi bűnök és hibák, amelyektől – kell-e mondani? – az én őseim sem voltak mentesek, de a nagyobb közösség, a falu, az ország társadalmi életéről nyíltan beszéltek. Persze mindig megmondták azt is, hogy miről nem szabad az iskolában vagy másoknak beszélni. Szemben az akkori nyílt társadalmi kommunikációval, melyet az intézményesített politikai hazugságháló tartott szorosan gúzsba kötve, a vacsoraasztalnál a rosszról lehetett rosszat mondani, a jóról pedig jót.

Megjegyzem, a családunk belső viszonyai és a konfliktusok is terítékre kerültek a beszélgetésekben, homályos utalásokban – ez jó volt. Ugyanakkor nem egyszer, sajnos, nyers formában, veszekedésekben is megjelentek ezek a konfliktusok. (Hála Istennek, nem szüleim között, ők szépen éltek... de a generációk között voltak veszekedések.) Ennek is tanúja lehettem – ez viszont nem volt jó.

Az idősebb családtagjaimtól sok apró munkafogást lestem el, vagy kifejezetten megtanítottak rájuk. Például nagyanyám, aki egy nap kiharcolt reggel az ágyból, elmentünk egy kis telkünkre, ahol is módszeresen megtanított kaszálni. Vagy nagyapám, akinek a kezében és lábában nem csak a háborús repeszeket lehetett kitapintani, miközben meghallgathattam a történetüket is, hanem – máskor – ő magyarázta el, hogy mi alapján lehet megkülönböztetni az ehető és mérges gombákat. De láthattam azt is, hogy hogyan kell festéket keverni, és lefesteni a kerítést, fát hasogatni, nyulat vágni és megnyúzni, talicskát jól megrakni és tolni, hogy ne hulljon le semmi, és így tovább.

De ezeknél a technikáknál sokkal fontosabb volt az, hogy láthattam, mit jelent elviselni egy számos elemében rossz világot. Mi több, egy rossz és nehézségekkel teli saját életet, sorsot. Mert szüleimnek, déd- és nagyszüleimnek (és az ő testvéreiknek) kijutott a

rosszból. Tragikusan megözvegyült fiatal nők és férfiak, árvák és betegek bukkantak fel ezekben az emberi sorsokban, életutakban. Szélsőséges szegénység és kiszolgáltatottság váltakozott viszonylagos jóléttel és békével. Kisgyerekként még nem érthettem meg igazán azt, hogy milyen lelki szenvedés nyomán vált egyik dédnagyanyám egy mindig szomorú, rezignált, sokszor gyomorfájásra panaszkodó vékony, kicsi, ráncos öregasszonnyá, akinek alig lehet a hangját hallani. Hogyan is érthettem volna meg egy kisgyermek és egy remek – amolyan „család büszkesége” típusú – fiatalember korai elvesztését? Hogyan is érthettem volna meg a tegnap még biztos anyagi alapokkal rendelkező család hirtelen, de annál tökéletesebb elszegényedését és az ebből fakadó kilátástalanság megélését?

De nem csak a rosszal volt így, hanem a jóval, örömet hozóval is. Családomban ezekből is volt bőven. Jókat nevtünk az évenkénti disznóvágásokon, még ha sokadszorra is hallottuk ugyanazt a történetet.

Az öreg a fiatalban az élet fennmaradásának reményét látja (gondoljunk arra, hogy egy nagyapa hogyan néz az unokájára), a fiatal az öregben pedig annak a reményét érzi meg, hogy az idő elmúlása nem valaminek az elvesztését jelenti, hanem gazdagodást: tapasztalatok, emlékek, gondolatok felszaporodását, őrzését és lehetőséget ezek továbbadására. Csupa olyasmi ez, ami értelmet ad az öreg kori életnek. A fiatal az értelmes és értékes élet élésének lehetséges voltát és annak módját tanulhatja meg, lesheti el az idős embertől. Hogy ez megtörténhessen, ahhoz a gyermeknek igazán világra figyelő, nyitott gyermeki életet, az idősnek pedig egy bölcs és szép öregkort kell megélnie.

A múltamat – ha nem ilyen volt – már nem változtathatom meg, azzal nincs tennivalóm, de a jövőm alakítása már nekem, felnőttnak a felelősségem.

K. M.

Egy gyerek számára az a normális, a jó, amiben benne él, és ha azt érzi, hogy ő fontos, őt szeretik. Ha hárman vannak egy családban, akkor a három ember jelenti számára a kerek világot, az elfogadottat, ha hatan vannak, akkor a hat ember, ha még ennél is többen, akkor természetesen számára a világ kerekességét az ennél több ember adja. A hatvanas évek második felében születtem. Szüleim édesapám szüleivel, és dédnagyanyámmal éltek együtt. Számomra akkor az volt a kerek, a normális, az elfogadott. Ez az együttélés 5 és fél évig tartott (szüleim közben egy faluval odébb építkeztek, és amikor félig-meddig használható lett a házunk, elköltöztünk), de számomra a mai napig egy olyan boldog, idilli emlékekkel teli időszakot jelent, ami meghatározta a gyerekeivéimet. Édesanyámnak viszonylag hamar munkába kellett állnia, ezért bátyámra és rám a dédi vigyázott. Édesapám kőművesként hétfőn ment dolgozni, és csak szombaton este ért haza. Nem véletlen tehát, hogy ezek a kora gyerekkori emlékeim főként nagyszüleimhez, és a dédi mamához köthetők.

Már születésemkor is idős volt (80 év fölött), de minden házimunkát ő végzett. Főzött, takarított, a levestésztájára a mai napig emlékszem: a tökéletes vékonyságát úgy ellenőrizte, hogy a tészta alá egy újságot rakott, és ha el tudta olvasni a tészta alatt a betűket, akkor volt megfelelő a tészta vastagsága (illetve a vékonysága). Nagyanyám beteges volt, nem volt könnyű természete, de ebből gyerekként csak annyit észleltem, hogy ő a háttérben maradt, és a dédi volt az, akire mindig számítani lehetett. Dédnagyanyám nagyon fiatalon maradt özvegyen. A férje, dédnagyapám, az első világháborúban meghalt. Még fényképünk sincs róla. Egy kereszt a kassai temetőben, ennyi az, amit a családi emlékezet megőrzött róla.

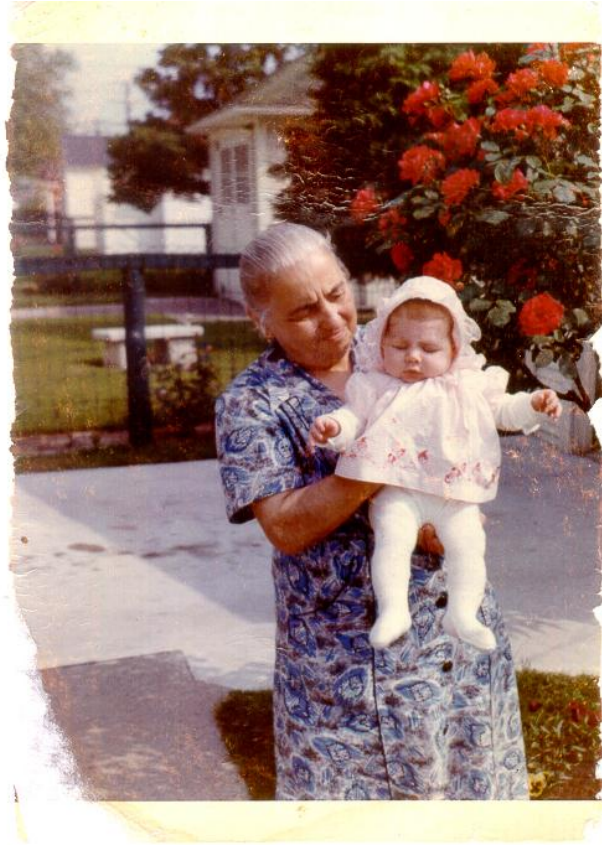
Bár már összedőlt a ház, ahol annak idején laktunk, de ha le kellene rajzolnom, nagyon pontos rajzot és leírást tudnék adni erről a házról. A dédi a konyhában lakott. Régi parasztház volt ez, néhány része még vályogból tapasztva. Vastag falak, nyáron hűvös, télen meleg. A konyhában volt a sparhelt, ahol a napi főzés zajlott. Az udvaron kívül a konyhában töltöttem nagyon sok időt, a dédi ágya melletti ablakmélyedés volt az én kuckóm. Nagyszüleimé volt a

kis szoba, szüleim – a fiatal házaspár – a nagyszobában laktak, velünk, a gyerekekkel. Ezen kívül még egy előszoba volt, ahol a vendégeket fogadták (ezt a rész édesapám toldotta a házhoz), és egy nyitott veranda, ahová az eső elől be lehetett húzódni. Számomra ez a ház volt akkor a világ közepe és én nagyon boldog gyerek voltam itt. Miénk volt a pajta, a pince, az udvar, sőt az egész határ. Bár nagyon kicsi gyerekek voltunk, mégis szabadon kószálhattunk, hiszen autó összesen egy volt a faluban, a busz napjában kétszer járt, és az órát inkább a reggel és este a legelőre kihajtott tehénekhez lehetett igazítani, mint bármi máshoz. Kedvenc helyünk a diófa volt, amely árnyékot és teret adott a játékhoz.

Nagyapám fantasztikus ember volt. Több állása is volt – talán így mondanánk mai szóhasználattal – de ezek az állások mindössze némi aprópénzt hoztak a házhoz. Egy ideig ő volt a faluban a kisbíró, a dobja, amivel a híreket dobolta ki a faluban reggel és este, a „mi szobánkban” volt az ágy alatt. Amikor este nagyapám útnak indult, mi gyerekek csapatostul követtük. Aztán ő volt a sírásó is. Számomra a temető megszokott hely volt, sokszor mentem vele, amikor dolgozni indult, és mint akkor a velük élő legkisebb unokát, gyakran magával vitt a halotti torokra is. A falutól két kilométerre lévő hegyen volt egy kis szőlőbirtokuk, ahová nyaranta gyakran mentek kapálni, szőlőt kötni, ilyenkor bátyámmal mi is sokszor velük mentünk. Bár a gyaloglás fárasztó volt, mégis minden ilyen út számomra akkor egy igazi nyaralással ért fel.

Nekem gyerekként minden szépnek, jónak és kereknek tűnt, de édesanyám, aki az „idegen” volt a családban, nagyon nehezen élte meg ezeket az éveket. Sokat beszélgettünk erről az időszakról vele (amikor már én is felnőtt voltam, és nekem is családom lett). Ő mesélte el, hogy apósa mindig mennyire kedves és segítőkész volt vele, de anyósa nagyon megnehezítette az életét. Teljesen érhető volt tehát az, hogy mindenképpen azt szorgalmazta, hogy saját házat építsenek, és minél előbb külön kerüljenek a nagyszülőktől. A költözés számomra maga volt a borzalom. Egy biztonságos, kiismerhető világot kellett otthagynom, és egy újba, ismeretlenbe kellett beilleszkednem. A költözés januárban zajlott, azért kellett viszonylag gyorsan lépnünk, mert bátyám már első osztályos volt, és szüleim szeretnék volna, ha a második félévet már az új iskolában kezdi. Érdekes, hogy - bár erre nem emlékeztem édesanyám később mesélte el, - de én nem költöztem el a családommal, két hétig még a nagyszülőknél maradtam.

Különköltözésünk elég nagy törést jelentett számomra. Nyaranta persze sok időt töltöttünk a nagyszülőknél, de az már nem volt ugyanaz. Az új helyen, én lettem az idegen, a betolakodó, évekig úgy éreztem, bizonyítanom kell, ki kell harcolnom a helyem, és utána azt meg kell védenem. Persze viszonylag hamar sikerült barátokat találnom, a vágyakozás az „aranykorként” megélt kisgyerekkor iránt valószínűleg annak elvesztéséből is adódott. Megszűntünk többgenerációs nagycsalád lenni. Ez persze azzal járt, hogy nekünk, gyerekeknek is egyre többet kellett segíteni, több felelősség hárult ránk. Ezt gyerekként persze sokszor nehezményeztük, de visszatekintve erre azt látom, hogy ez nagyon fontos része volt a nevelésünknek.

Dédnagyanyám és nagyszüleim halála után édesapám örökölte meg a kis hegyi birtokot, amelyet aztán közösen műveltünk. Az első napozás mindig a szőlőben történt, számomra a mai napig fontosak azok az alkalmak, amikor akár ketten, akár hárman, akár a nagyobb család együtt tevékenykedett egy-egy nagyobb munka alkalmával. Kisebb gyerekként főként csak hallgattam a beszélgetéseket, később már aktívan be is kapcsolódtam, a család női tagjainak kommunikációjába. Természetesen a férfiakat is összehozta a közös munka és a közös beszélgetés. Aztán a farönkökön megterített asztal, a sok finomság, amit a család női tagjai hordtak össze, szinte feledtették mindannyiunkkal a sokszor hátfájdító munkát. Nagyon sajnálom, hogy a gyerekeink ebből már nem vehetik ki részüket. Ez főként az idő múlásával magyarázható: sokan a családból már nincsenek közöttünk, az évek egyre több családtagot visznek el ebből a körből, akik annak idején körbeültük a nagy cseresznyefa alatti

asztalt. Az idő nemcsak elvesz, hanem át is alakít, szinte már nincs is helye ezeknek az alkalmaknak az életünkben a munkánk és az életformánk miatt.

L. É.

Veszprémben nőttem fel, egy testvérem van, és így négyesben éltünk a szüleimmel, egészen szűk családi körben. Nekem csak szép emlékem van a gyerekkoromról, mert a szüleink szerették egymást, bennünket is, és mindig éreztem, hogy mindent megtesznek értünk.

Egy nagymamámat ismertem, de ő Pesten élt, és nem volt az a dédelgetős nagymama típus, aki szalad az unokákhoz. Meg hát messze is voltunk tőle. Mire nagyobb lettem, már beteg lett, még kevésbé figyelt rám. Így hát a nagyszülői élmények teljesen kimaradtak az életemből.

Édesanyámnak két testvére volt Budapesten, de folyamatos kapcsolatban nem voltunk velük.

Édesapám rokonsága Miskolcon élt, ővelük folyamatos volt a levélváltás, évente ellátogattunk hozzájuk, de ők idős koruk miatt nem jöttek hozzánk. Mikor már nagylány lettem egyedül is elutaztam hozzájuk, és ez mindig nagyon nagy izgalom - mert háromszor kellett átszállnom - és nagy élmény volt számomra. A nagynénik és nagybácsik nagyon szerettek. Velük kapcsolatban éltem meg, hogy milyen az, amikor olyannak fogadják el az embert amilyen. Nem keresték bennem a hibát, örültek minden fellelt tulajdonságomnak. Örültek, hogy velük voltam. Nem akartak átformálni, nem kritizáltak, soha nem minősítettek, hogy jó, vagy rossz vagyok. Számukra ajándék voltam úgy, ahogy voltam. Ez nagy belső örömet s nyugalmat jelentett számomra.

Nagymama példaképem ugyan nem volt, de mindig úgy képzeltem, hogy olyan nagymama leszek majd, mint amilyenek a nénikéim, bácsikáim voltak velem. Arról álmodtam, hogy majd családom lesz, férjem és gyerekeim is. És talán lesznek nagymamák is, akik a gyerekeimmel külön titkos nagymamás életet élnek.

Vilivel egy egyetemre jártunk és már három éve „jártunk együtt,” mikor elkezdünk tervezgetni a közös életünket. A döntés egyszerű volt, hogy együtt, de hol? Milyen irányba

menjünk, hol telepedjünk le. Munkahelyet akkor sem volt könnyű találni, hát még kettőt egy szakmában. Szinte reménytelennek tűnt. Azt már tudtuk egymásról, hogy mindkettőnknek fontos az hogy a szülőkkel jól megközelíthető, és jól fenntartható kapcsolatban tudjunk maradni.

Az én szüleim továbbra is Veszprémben éltek, fiatalok voltak, nem szorultak még támogatásra. Vili édesanyja özvegyen, egyedül élt itt Pécsen, a mostani házukban. Vili nővérei messze mentek, nem akartak visszatelepülni, így felmerült a konkrét lehetőség, hogy ide Pécsre, Vili édesanyjával egy fedél alá. Anyósomat szelíd kedves asszonynak ismertem meg, úgy éreztem, hogy együtt lehet élni vele, és ha az egyik szülővel együtt élünk, akkor a másik szülővel is könnyebb a jó kapcsolatban maradás.

Azért nem mondhatom, hogy fejest ugrottam ebbe a helyzetbe. Sokat töprengtem azon, hogy milyen nehézségek várhatók, és mik lesznek az előnyök. Legalább két gyermekről álmodoztunk, és szerettük volna, ha csak egy évig kellene óvodába járniuk, és később sem lennének un. kulcsos gyerekek. Úgy gondoltuk, hogy a gyerekvigyzást a helyben lévő nagymama megoldja. Mi meg fenntartjuk a házat, amihez anyósomnak egyedül sem pénze, sem ötlete nem volt.

A hely szűkös volt, közös bejárat, közös előtér, közös konyha, amin osztozkodnunk kellett. Úgy gondoltuk, hogy nekem, a helyhez, a körülményekhez. Úgy terveztük, hogy azért a háztartás terén némi önnállóságot alapvetően megteremtünk, és ha már egy konyhában kell tevékenykednünk, akkor nekem külön konyhaszekrényem lesz, külön edényeim, és külön gáztűzhelyem. Az, hogy csak egy becsukott ajtó választja el a szobáinkat, nem tűnt problémának, örültünk, hogy van ajtónk.

A gyerekeknek pedig majd lesz a nagymama sok-sok nagymamás élménnyel, amiből nekem nem jutott annak idején. Úgy gondoltuk, hogy ezért érdemes bármilyen áldozatot meghozni.

Apróbb váratlanságokra számítottam, úgy gondoltam, az benne van a pakliban. De inkább az előnyökre koncentráltunk, hogy anyósom majd útmutatásokat ad a főzés terén, az idegen városban, idegen emberek között, majd egy kicsit segít nekem eligazodni, hiszen nekem Pécsre jönni egy nagy kaland volt, mert Vili családján kívül senkit nem ismertem.

Vágytam arra, hogy majd sokat beszélgetünk, és akkor jobban megismerem Vili gyerekkorát is, meg, hogy mint sokat megélt családanya segít az élet egyéb rejtelmeiben is eligazodni.

Így indult el a kétgenerációs életünk, nagy lelkesedéssel, és elszántsággal a szívemben.

K. M.

Az érettségi után elkerültem otthonról. Mind a szüleimmel, mind még élő rokonaimmal ritkábbá váltak azok az alkalmak, amikor találkoztunk. Elkezdtem a saját életemet élni. Nyaranta természetesen többnyire otthon voltam, de az év nagy részében már a jövőre készültem. Ennek a jövőnek volt a része az a kapcsolat is, ami az egyetem utolsó éveiben alakult köztem és István között. Bár évekig csoporttársak voltunk, a szerelem csak az utolsó két évben jelentkezett nálunk. Mivel mind a ketten komolyan gondoltuk a kapcsolatunkat, egyetem után összeházasodtunk, és elkezdtek kialakítani saját életünket. Amiben az első pillanattól kezdve önálló háztartásra és önálló életre törekedtünk. Házasságkötésünkre a 80-as évek végén került sor, ha nem is mondhatjuk, hogy társadalmi elvárás volt az, hogy a fiatal házások külön költözzenek, de ekkorra már alig-alig lehetett olyan házaspárral találkozni, akik arra rendezkedtek volna be, hogy a szülőkkel együtt éljék le az életüket. Ezt racionálisan többféleképpen meg tudtuk indokolni: egymáshoz kell csiszolódnunk, meg kell tanulnunk elfogadni egymást, szeretnénk önállóak lenni – bizonyára mindenki tudna ehhez hasonló indokokat sorolni még. Először néhány hónapot albérletben laktunk, aztán nagyon hamar szülői segítséggel lakást tudtunk vásárolni. Első gyerekünk már ebbe a kis panel-lakásba született. Hogy mennyire nagy segítséget jelenthetnek a nagyszülők egy kisgyerek gondozásában, azt hamar megtapasztaltuk: édesanyám és anyósom felváltva töltöttek egy-egy hetet nálunk, hogy mentesítsenek a mindennapi teendőktől a gyerekágyas időszakban. A második gyerek születésénél ugyancsak ott volt mind a két nagymama, de sajnos anyósom megbetegedett és nagyon fiatalon meghalt. Szinte ugyanerre az időszakra esett édesapám betegségének kezdete is, így a másik nagymamát is nagyon keveset láttuk. A gyerekek – főként a harmadik, Andris – nyaranként több napot is töltöttek a nagyszülőknél, de csak, mint kivételezett vendégek, a nagyszülőkkel való együttélést már egyikük sem tapasztalta meg.

L. É.

Ahogy elkezdtek a közös életünket, rövidesen kiderült, hogy abban a formában, olyan körülmények között, ahogy élünk, elég nehézkes az élet. Elég pénzünk nem volt, de rögtön nekiláttunk a ház akkori divat szerinti korszerűsítéséhez. Vakoltunk, gletteltünk, festettünk, mázoltunk saját kezűleg. Sok apró mesterségbeli fogást megtanultunk. Jó volt ezt közösen megélnünk. Néha úgy éreztük magunkat, mint egy ásatás kellős közepén. Hát hiába, 100 éves házba költöztünk, ott minden előfordulhat. Élveztük, hogy magunk teremtünk otthont, úgy hogy már van otthonunk. Anyósom kissé elborzadva élte meg ezeket a felújítási akciókat, az ő elképzelései egészen mások voltak. Ő szerette, ha minden úgy van, ahogy eddig volt. Ő is több tíz évet leélt az anyósával ebben a házban, és neki meg kellett tanulnia, hogy minden úgy jó, ahogy eddig szokott lenni. Nagyon meglepődtem ezen, sajnáltam, és egyáltalán nem értettem, hogy miért ez a nagy kétségbeesés.

Talán bizonytalanság, és a bizalmatlanság okozta ezt a rémületet, mert nem ismert még eléggé engem, és nem hittem, hogy be is fogjuk fejezni, amit elkezdünk. Mert mikor elkészültünk valamivel, akkor Anyósom tudott legjobban örülni a dolgoknak, sokkal jobban mint mi, akik elfáradtunk a gondoktól és a tennivalóktól.

Aztán megszülettek a gyerekeink, Zsuzsi és András, akik újabb feladatot, újabb kihívásokat jelentettek. Anyósom nagyon szerette a gyerekeket. Nem tett különbséget a fiú és a lány között, egyformán örült nekik. Érezte, hogy mi a feladata, és fantasztikus nagyit volt, aki 5 éves korukig otthon vigyázott a gyerekekre, és példaértékűen nevelte őket. Persze azért néhány nagyis trükkje neki is volt. András fiam ma is kuncogva meséli, hogy a Nagyit úgy találta neki a levest, hogy előtte beletette a hőmérőt, hogy nehogy túlságosan forró legyen, annak a drága gyermeknek és esetleg megégetné a kis száját a levessel. Máskor meg én visszafogott méreggel lestem a kulcslukon, ahogy a Nagyit becsomagolja a már iskolás András táskáját titokban, és addig ő a heverőn brummogva tologatta az autóját, még csak meg sem hallotta a Nagyit kérdését, hogy milyen órák lesznek, a Nagyinak kellett megkeresni az órarendet, és kisillabizálni a másnapi órákat.

Hát igen. A nagymamás álmaim megvalósultak. Nagyon jó volt a kapcsolat a gyerekek és a nagymama között.

De Vilivel sokszor beszéltünk arról, hogy a mi kettőnk kapcsolatának alakulására is nagy hatással volt ez a két generációs életforma. Vilinek nehéz lehetett az új helyzet, hogy ott, abban a házban kezdtük a közös életünket, ahol ő felnőtt. Új szokásokat kialakítani, egy olyan környezetben, mely számára tele volt emlékekkel, és a tárgyakban kézzel fogható volt a generációk tradíciója. És ebben a környezetben kellett neki egy anya és egy feleség között érzelmileg úton lenni. Neki hosszú idő kellett ahhoz, hogy a régi családjától el tudjon szakadni. Persze ezt csak utólag tudtuk így feldolgozni.

Nem értettem azt, hogy miért olyan idegenek számára az én kéréseim, álmaim, amelyek mindhármunk életét befolyásolták, és álmaimmal az volt a célom, hogy minél könnyebben és jobban éljünk.

Én egyszerűbbnek éltem meg a helyzetemet, hiszen szülőt, szülővárost elhagytam, és teljesen új életet kezdtem, csak elveket hoztam magammal a szívemben, a magammal hozott tradíciókat eltemettem. Tudtam azt, hogy nekem sokkal többet kell alkalmazkodnom, mint amit elgondolok. Így az enyém más helyzet volt, sok szempontból egyszerűbb.

Nekem egy egészen különleges ajándék volt ez az időszak, a megélt nehézségekkel és örömeikkel együtt, amit természetesen csak egy bizonyos idő múlva vettem észre. Számomra olyan volt ez az anyósommal együtt megélt 15 év, mint egy nagy kohó, ahova beöntik a nyersanyagokat, és kijön az ötvözet. Sok tulajdonságomat el kellett vesztenem, és egészen újakat keresni magamban. A türelmetlen gyors, kapkodós énemből egy másik született, aki toleráns lett, megértő, higgadt, előrelátó.

Hálás vagyok a Jó Istennek, hogy ezt az utat kellett végigjárnom, és végig tudtam járni, hogy vállaltuk egy szülővel való egy fedél alatt élest. Ez a megélt élethelyzet segített abban is, hogy könnyebb szívvel fogadtam el a gyerekek házastársait, is mint ha ezt a helyzetet nem élem meg. Gyakran visszagondoltam arra, hogy mit érezhetett anyósom akkor, mikor én beköltöztem a házba, és ez segít elfogadni a felnőtt gyermekeimet.

B. I.

Gyermekkorom nagy családja több generációból tevődött össze, így voltunk sokan. Testvérem nem volt, így arról nem lehetett tapasztalatom, hogy milyen az, ha több gyerek él egy családban. Ezzel a tapasztalathiánnyal kötöttem házasságot Mártival.

Ketten ugyanazt a társadalmi folyamatot tapasztaltuk meg, amit oly sokan: a család atomizálódását, elkülönülését, egyre kisebbé, szűkebbé válását, a nagy, és egymással intenzív mindennapi kapcsolatban lévő rokoni rendszerek megszűnését – de mindez általunk választott volt, a mi kettőnk döntése volt. Minden szép gyermekori emlék dacára tartottam attól, hogy a többgenerációs együttélés feladata megoldhatatlan lesz számunkra. Én semmiképp sem szerettem volna, hogy a feleségem és a szüleim, nagymamám között

konfliktusok generálódnak, ezért a külön otthon megteremtését támogattam, még akkor is, ha ez csak egy albérlet volt akkor.

Ifjú házasként itt, a nagyvárosban települtünk le, ilyen formán tudtuk, hogy a mi majdani gyermekeink már nem fogják ugyanúgy megtapasztalni a több generáció intenzív egymás

mellett éléséből fakadó lehetséges előnyöket. (Márti szülei 180, az enyémeik 40 km-re laktak.) Istennek hála, az évek során négy gyermekünk született, így végül épp annyian lettünk a lakásunkban, mint gyermekkoromban az egy házban élő négygenerációs családban.

És a túlzott óvatosságunkra, amit a családuktól történő részbeni elhatárolódásunk jelzett, a sorsunk – nyugodtan mondhatjuk – részben tragikusan alakult. Betegségek, megváltozó családi körülmények következtében a gyermekeink rövid időn belül – a két idősebb is csak pár éves volt –, nagyszülők nélkül maradtak. Nekik az apai nagymama csak homályos emlék egy ágyban fekvő, egy kórházablakból integető betegről, noha, két évig gyakorta, akár naponkénti buszutazást is vállalt vidékről, hogy besegítsen a mindennapi teendőinkbe. Az

anyai nagypapa meg az ő életükben szinte végig, ugyanúgy beteg volt, ahol is a találkozások, amelyek a távolság miatt eleve ritkák voltak, mindig megterhelődtek a papáról szóló beszélgetésekkel, melyek a szomszéd szobában, suttogva történtek, és ha valaki belépett, hirtelen mindenki témát váltott. És a két – még élő, de azóta elhunyt – dédi? Hát, ők is a ritkán látott, kicsit furcsa, öregszagú, és legfőképp nagyon idegen emberek közé tartoztak nekik. Egy másik világhoz.

Én még érzékelhettem a kapcsolatot a dédszüleim és az én világom között. Sok minden más lett már az én világomban, de láttam, hogy mi miből, és hogyan lett olyanná. A gyerekeimnek ez a tapasztalat nem adatott meg. A halál szomorúsága, a mindennapi kegyes hazugságok tapasztalata az, ami nekik jutott a nagyszülőkből. Hogy a nagyszüleim letűnt világaiból valami a gyermekeim számára – legalább az emlékezetben – elevenen maradjon, ez már az én, a mi feladatunk maradt.

K. M.

Szám szerint eggyel kevesebben élünk ma együtt egy fedél alatt. Gyerekkoromban heten voltunk, ma hatan vagyunk, a nagycsalád így más élethelyzetet és kihívásokat jelent számunkra. Kezdetben két gyerekkel, sok nagyszülői segítséggel könnyebben vittük vállunkon a hétköznapi terheit, később három, illetve négy gyerekkel a család működtetése nem mindig bizonyult könnyű feladatnak. Mindketten dolgozunk, munkánk sokszor az estébe is belefolyik, ilyenkor nagyon hiányzik a gondoskodó kéz, a nagymama, aki terített asztallal várja haza a családot. Ez a helyzet azonban a két idősebb gyerekünk növekedésével sokat javult. Hétvégés, vagy akár munkahelyi programok alkalmával ők mennek az óvodába a kistestvérükért, sokszor még az esti lefektetést is vállalták. Számukra ez a feladat nem a testvéri, hanem sokkal inkább a szülői felelősség átvállalását jelenti időről-időre.

A tervezett önálló, modern életünk megvalósult, jól-rosszul próbáljuk a mindennapjainkat szervezni, és gyerekeinknek mintát adni arra vonatkozóan, hogyan kell nagycsaládban élni. A még élő nagyszülőkkal való találkozás, ha nem is pótolja az együttélés során megszerzhető tapasztalatokat, a nagycsalád és a rokonság szerepének fontosságára tanítja a gyerekeket. És ahogy mi megéltük azt, hogy miként lehet egy déditől, egy nagypapától, nagymamától ellesni

az „életre” vonatkozó fontos mozdulatokat, mondatokat, történeteket, az élet jobb megélése lehetőségének mikéntjét, úgy bizakodhatunk abban, hogy majdan gyerekeink is megértik ezt a fontos tanulságot.

L. É.

Anyósom halála után arra kértem a jó Istent, hogy adjon nekem 5 szabad évet Vilivel, és a gyerekekkel, hogy négyesben összecsiszolódjunk. És erőt gyűjtsünk arra, hogy utána az én szüleim öregségét támogassuk. Meg is kaptuk az öt szabad évet. Az 5. év végén egy nagy meglepetés várt ránk, hogy várandós kismama lettem. Hát nagy döbbenettel fogadtuk a hírt, hiszen már megállapodott két gyerekes család voltunk, és a gyerekeink már kirepülő félben voltak. Nem gondoltunk már újabb kisbabára. Aggódással, szorongással vegyes öröm lett úrrá bennünk. Mai szóval élve nagyon nagy kihívásnak éreztük ezt az új helyzetet és félelem ült a szívünkben, hogy meg tudunk-e felelni ennek az újfeladatnak. A nagy gyerekeink nagyon meg voltak hatódva, öröm, és megilletődés volt bennük az egész 9 hónap alatt.

Aztán megszületett Zsófikánk, gyönyörű egészséges kisbaba. Mi 44 évesek voltunk, Zsuzsi lányunk 20, András fiunk 18. Zsófikánk már egy újabb generációt jelentett számunkra, az unoka korú gyermekünk nevelését kezdtük. Én anyakímélő gyereknek neveztem, mert 6 hetes korától az éjszakát átaludta, és este 8 órakor szopott utoljára.

András fiunk vágta a baba körmét, Zsófi úgy tartotta neki a csöpp kezét, hogy meg sem rezsent, Zsuzsikánk pedig nagy lelkesen mindig valami kis aranyos kis nőies ruhadarabbal tért haza a turkálóból.

Mi meg Vilivel úgy éltünk ebben a hirtelen lett nagy-családban, amelyik váratlanul újból három generációs lett, mint valami mesében. Csak a családra kellett koncentrálni, mert akkorra már mind a kettőnk munkahelye megszűnt, így a munkahelyi problémák nem álltak közénk. Életünk egyik legboldogabb időszakát éltük, hogy ketten hajolhattunk a kisbabánk ágya fölé, a nagy gyerekeinkkel együtt, és nem kellett tradicionális nagymami elvekhez alkalmazkodnunk, mint a nagy gyerekeink születése idején.

Kaptunk egy új generációt, hogy neveljük fel de nem nagyszülőként, hanem igazi szülőként.

Vilivel bizakodtunk, hogy ha már két gyereknél sikerült, akkor ez laza ujjgyakorlat lesz, semmi gond, a harmadik is ugyan úgy fog menni, nem kell előlről kezdeni semmit, csak a régi reflexeket elővenni.

Elő is vettük, de hát nem egészen úgy működött semmi sem. Hiszen azóta 20 év telt el, és mi szülők is mások lettünk, és a környezetünk is megváltozott. Zsófi már egy új világ, a rendszerváltás utáni világ gyermeke lett.

Nem volt nagymamánk, akinek a szabad idejével mi gazdálkodtunk, de volt két nagy gyerekünk, akik örömmel vigyáztak Zsófirra, de az időpontokat egyeztetni kellett. Zsófi már óvodába járt, és amikor nem tetszett az óvoda, mertünk váltani és új oviba íratni. Iskolát is választhattunk, nem a körzetileg kijelölt iskolába kellett íratni.

Vilinek is, nekem is otthon volt az irodánk, mindent otthonról intéztünk, mindenhova otthonról indultunk el. Ez egyszerre volt nagyon kényelmes, és nagyon terhes.

Zsófi nagyon kedves jókedvű kisgyerek volt, öröm volt vele lenni. Nagyon sok energiát és biztatást kaptunk tőle.

Időközben a nagy gyerekeink megtalálták a párjukat, Ezek az új családtagok is nagyon megszerették Zsófit, és támogattak bennünket abban, hogy megmaradjunk úgymond fiatal szülőknek.

Zsófi kamaszkora több izgalmat hordozott magában, mint a nagy gyermekeink életében volt. Persze felejtjük is a régi problémákat, de a nehézségeinket nem Zsófi okozta, hanem a rohamtempóban változó világ, amely eddig nem ismert kihívásokkal nyomult felénk. A harmadik generációs Zsófiink időbeosztása egész más volt, mint a nagy gyerekéké. A napközi, a különórák, az otthon végzett munkánk miatt kevesebbet voltunk vele együtt. Az információáradat, amiben benne voltunk mindnyájan, egész más körülményeket jelentett neki, mint a nagy gyerekeinknek az akkori rutinszerűen folyó állandó tempójú élet.

Erre a környezetünkben megjelenő, és gyorsan erősödő agresszíven nyomuló más világra nem voltunk igazán felkészülve, mint szülők. Nem ilyenben nőttünk fel, és a nagy gyermekeinknél sem ez jelentette a problémát. Nem gondoltuk, hogy ugyanazoknak a szülőknek a következő generációs gyermeke ennyire másként fog felnőni, és nekünk is sokkal nagyobb figyelemmel kell lennünk iránta, mint azt előre gondoltuk. A kamaszkor küszöbén

már rájöttünk, hogy nem tehetünk semmit úgy, mint a nagy gyerekeink idejében, mert a nehézségek váratlanok és alattomosan hatnak, azokat a pontjainkat támadják, amelyek számunkra Vilivel nagyon fontosak voltak, így a hármásban együtt töltött minőségi időt, a személyes

kommunikációra rászánható időt, az egymásra figyelmet, a közös életünkben az előre - és visszagondolást, a jövőépítést támadták.

Szerencsére bizonytalanságainkat sokszor meg tudtuk osztani a nagy gyerekeinkkel. Ők mindig nagy szeretettel hallgattak meg bennünket, és nyugtattak. És Zsófit is meghallgatták, mikor már ő megtelt a mi szülői aggódásunkkal. „Anyá, lazítsál!” - szokták mondani a külön-külön kihallgatások során. És mi megpróbáltunk lazítani.

Az életünk generációs kalandjai új fordulatot vettek, akkor, mikor megszületett az első unokánk. Zsófi akkor 3 éves volt, és mikor megtudta, hogy az unokaöccse megszületett, szaladt végig az utcában, és hangosan kiabálta, hogy „tánti lettem, tánti lettem.” Ezt az örömet világgá kellett kürtölnie. Ezzel a családjunkban a generációváltásoknak a világban elfogadott szokásos trendje alaposan összekuszálódott. Nem szoktak az emberek 3 éves korukban nagynéninek lenni.

Nekünk pedig megjött az újabb feladat, majdnem egyidős a gyermekünk és az unokánk. Hogy forduljunk feléjük úgy, hogy nehogy az unokánkat a gyermekünknek tekintsük, gyermekünket pedig úgy kezeljük, mintha unoka lenne.

Nagy meglepetés volt számomra, hogy az ösztöneim, az érzéseim pontosan különbséget tudnak tenni és súgnak.

Ha csak az unokáimmal vagyok, akkor élvezem azt a könnyed örömet, amit csak az unoka tud nyújtani a nagyszülőnek. Ez egy nagyon szép, különleges érzés, amit ajándékként kapunk a Teremtőtől.

Nehezebb a helyzet, ha egyszerre vagyok együtt Zsófiával, és az unokáinkkal. Ilyenkor pontosan érzem azt, hogy mást várok el a gyermekemtől, és mást az unokáimtól. Hiába egy generáció, a felelősségünk, az elvárásaink, és a szeretetünk kifejezési formái nem egészen azonosak. Ezek nehéz helyzetek a mai napig, és nagy odafigyelést igényelnek tőlem. Biztosan sokszor hibázom is, de azért mindig újrakezdem a küzdelmet magammal, igyekszem minél jobban megoldani ezt a különleges helyzetet.